Proloog

Hij dacht net bij zichzelf dat deze maan de mooiste was die hij ooit gezien had, toen hij de man raakte. De eerste seconde nadat hij hem geraakt had, waren zijn gedachten nog steeds bij de maan, hij bleef aan de maan denken totdat hij daar abrupt mee ophield, als een kaars die uitgeblazen wordt. Hij hoort het portier van de jeep opengaan en weet dat hij het is die het opendoet, dat hij het is die uitstapt. Maar dat besef is maar vaag verbonden met zijn lichaam, alsof je kort na de verdovingsinjectie met je tong langs je kaak gaat, alles is er maar dan anders. Zijn voeten lopen op woestijngrind, bij elke stap hoort hij *kggg*, *kggg* en dat geluid bewijst dat hij inderdaad loopt. Ergens aan het eind van de volgende stap wacht hem de man die hij geraakt heeft, vanaf hier is hij niet zichtbaar maar hij is daar, nog één stap en hij heeft hem bereikt. Hij heeft zijn voet al opgetild maar talmt, probeert de volgende, de laatste, stap te vertragen, de stap waarna hem niets anders rest dan te kijken naar de man die in de berm ligt. Kon hij deze stap maar bevriezen, maar dat ging uiteraard niet, net zoals het onmogelijk was het moment dat eraan voorafging te bevriezen, het precieze moment waarop de jeep de man raakte, dat wil zeggen het precieze moment waarop een man die een jeep bestuurde, een voetganger raakte. Alleen de volgende stap zal uitsluitsel geven of die man, de voetganger, nog mens is of inmiddels anders aangeduid moet worden, met een woord waardoor alleen al door het te dénken het been, halverwege de stap,

in de lucht bevriest; want de mogelijkheid bestaat dat als die voet neergezet wordt, zal blijken dat de voetganger geen voetganger is, of zelfs maar een mens, maar enkel de schil van een mens, de verkreukelde schil, zonder mens erin. En als de man die daar ligt geen mens meer is, is het moeilijk voor te stellen wat er van de man, die beeft, die zichzelf er niet toe kan zetten een eenvoudige stap af te maken, zal worden. Wat zal er van hem worden.

DEEL I

I

Het stof zat overal. Een wit laagje, dun, als het glazuur op een verjaardagstaart waar niemand meer trek in heeft. Het had zich aan de bladeren van de palmen op het centrale plein gehecht, volwassen bomen die per vrachtwagen gebracht waren en in de grond gepropt omdat niemand erop vertrouwde dat jonge boompjes hier konden aanslaan; het bedekte de borden van de gemeenteraadsverkiezingen die drie maanden na dato nog steeds aan de balkons van de huizen bungelden: kale en besnorde mannen die van achter het stof naar potentiële kiezers keken, sommige met een vertrouwelijke glimlach, andere met een ernstige blik, alles conform de aanbevelingen van de media-adviseur van dienst. Stof op advertentieborden; stof op de ruiten van de bus; stof op de bougainville die zich, slap van de dorst, langs de trottoirs vastklampte; overal stof.

Toch leek het niemand te deren. Voor de inwoners van Beër Sjeva was het stof even normaal als al het andere – werkloosheid, criminaliteit, parken bezaaid met gebroken flessen. De straten waren steevast stoffig als de mensen 's ochtends hun ogen opensloegen, ze gingen naar hun verstofte werkplek, hadden seks onder een sluier van stof en baarden kinderen met ogen waaruit het stof sprak. Soms vroeg hij zich af wie of wat hij meer haatte: de bewoners van Beër Sjeva of het stof. Waarschijnlijk het stof. De inwoners van Beër Sjeva lagen niet iedere ochtend over zijn jeep uitgesmeerd. Het stof wel. Een dun wit laagje dat het vurige

rood van de jeep vervaagde en veranderde in een verschoten roze, een parodie van zichzelf. Verbolgen veegde Etan met zijn vinger over de ruit om wat van de schandvlek weg te poetsen. Het stof bleef aan zijn vinger plakken, ook nadat hij die aan zijn broek had afgeveegd en hij wist dat hij zou moeten wachten totdat hij zijn handen kon wassen in het Soroka-ziekenhuis voordat hij zich weer helemaal schoon voelde. Klotestad.

(Soms hoorde hij zijn eigen gedachten en schrok ervan. En dan herinnerde hij zichzelf eraan dat hij geen racist was. Dat hij Meretz stemde. Dat hij getrouwd was met iemand die eens, voordat ze Liat Green werd, de goed Irakese naam Liat Samocha had gedragen. Als hij dat allemaal opgesomd had, werd hij altijd wat kalmer en kon hij met een schoon geweten verdergaan deze stad te haten.)

Terwijl hij in de auto stapte, zorgde hij ervoor de vieze vinger ver buiten aanrakingsbereik te houden, alsof die geen deel van zijn lichaam vormde maar een weefselmonster dat hij vasthad om te determineren; nog even en dan legde hij het voor professor Zakai neer zodat ze er samen wellustige blikken op konden werpen – eens kijken wat je bent! Maar professor Zakai was op dit moment kilometers ver hiervandaan, was ontwaakt op een stofvrije ochtend, in de groene straten van Raänana, verplaatste zich op zijn gemak in de richting van het ziekenhuis in zijn zilveren Mercedes die een weg zocht tussen de opstoppingen van Midden-Israël.

Terwijl hij door de lege straten van Beër Sjeva zoefde, wenste hij professor Zakai toe dat die een zweterig uur en een kwartier in de file moest staan voor het knooppunt Geha, met een kapotte airco. Maar hij wist donders goed dat airco's in Mercedessen niet kapotgingen en dat de files

bij Geha niet meer waren dan een zoete herinnering aan wat hij achter zich had gelaten toen hij naar hier verhuisde: naar de metropool. De plek waar iedereen naartoe wilde. Het was waar. In Beër Sjeva had je geen files en hij maakte er een punt van om daar bij elk gesprek met kennissen uit Midden-Israël op te wijzen. Maar terwijl hij dat deed – een serene glimlach op zijn gezicht geplakt, de heldere blik van nobele woestijnbewoner – bedacht hij altijd dat er op een begraafplaats ook geen files zijn, maar daar wilde je toch ook niet wonen. De huizen aan de Ragerboulevard hadden wel wat weg van graven. Een eenvormige rij van verkleurde stenen blokken die ooit wit geweest waren, maar nu in het grijsspectrum zaten. Monumentale zerken met ramen waardoor her en der het vermoeide, stoffige gezicht van een of ander spook naar buiten keek.

Op de parkeerplaats van het Soroka kwam hij dokter Tsendorf tegen, die hem een brede glimlach schonk en vroeg: 'En hoe gaat het met dokter Green vandaag?' Hij viste ergens een vermoeid glimlachje vandaan, plakte dat naar beste vermogen om zijn mond en antwoordde: 'Goed.' Daarna liepen ze samen de deuren van het ziekenhuis binnen, waar ze het klimaat en de tijd die Moeder Natuur aan ze opdrong, verruilden voor de tartende tegendraadsheid van de klimaatbeheersing en de belichting die hun een eeuwigdurende ochtend en nooit voorbijgaande lente beloofden. Bij de ingang van de afdeling nam Etan afscheid van dokter Tsendorf om zijn vieze vinger langdurig te schrobben, tot een jonge verpleegster die langsliep opmerkte dat hij de vingers van een pianist had. Dat klopt, dacht hij, hij had de vingers van een pianist. Dat zeiden vrouwen altijd tegen hem. Maar het enige wat hij bespeelde waren beschadigde, doorgesneden neuronen, waar hij met gehandschoende

vingers op tokkelde om te zien welke muziek hij eruit kon halen, zo die er nog in zat.

Een bijzonder instrument, de hersenen. Je weet nooit welke klank je krijgt als je op een toets drukt. Als je de occipitaalkwab met een zwakke elektrische stroom stimuleert, is er een hoge mate van waarschijnlijkheid dat de persoon vóór je rapporteert dat hij kleuren ziet, net zoals druk op de neuronen in de temporaalkwab – met redelijk grote zekerheid – de illusie van klanken en geluiden wekt. Maar zijn dat geluiden? Zijn het beelden? Op dat punt wordt de zaak complex. Want hoewel de wetenschap heel graag algemene, eenduidige regels ziet, houden mensen ervan om onderscheid te maken tussen het een en het ander. Ze zijn overdreven verknocht aan het bedenken van nieuwe, andere symptomen die tóch niet onder een allesomvattende noemer te brengen zijn, ook al gaat het slechts om variaties op een muzikaal thema. Twee patiënten met beschadigingen van de orbitofrontale kwab zullen, ook in het beste geval, geen overeenkomstige bijverschijnselen hebben. De een gedraagt zich bot en grof, de ander wordt een dwangmatige giechelaar. De een plaatst smakeloze seksueel getinte opmerkingen, de ander wordt overvallen door een onbeheersbare drang om alles op te tillen wat hij op zijn pad tegenkomt. Inderdaad, de uitleg aan de geschokte familieleden is identiek: als gevolg van iets (een verkeersongeluk? een kwaadaardige tumor? een verdwaalde kogel?) is de orbitofrontale kwab beschadigd, die verantwoordelijk is voor de regulering van het gedrag. Vanuit neurocognitief oogpunt is alles in goede staat: het geheugen werkt en het vermogen om informatie te verwerken is intact. Maar de persoon die jullie kenden, is er niet meer. Wie ervoor in de plaats komt? Dat is onduidelijk. Vooralsnog. Vanaf dit punt is het een wereld die van

toeval aan elkaar hangt. Het toeval, plaaggeest die het er is, danst van het ene bed op de afdeling naar het volgende, heeft lak aan de witte jassen, kietelt de uitroeptekens van de wetenschap net zo lang tot die hun hoofd buigen en in vraagtekens veranderen.

Maar hoe kunnen we dan ooit iets weten?! had hij ooit eens uitgeroepen naar het houten spreekgestoelte in de collegezaal. Vijftien jaren waren er sindsdien voorbijgegaan, en hij kan zich nog steeds de passie herinneren van het moment waarop hij zich op een slaperige middag realiseerde dat in het vak dat hij studeerde niets zekerder was dan in enig ander beroep. De ingedommelde studente naast hem schrok wakker van zijn kreet en wierp hem een vijandige blik toe. De rest van de klas bleef luisteren naar de woorden van de hoofddocent, die ongetwijfeld terug zouden komen in het tentamen. De enige die de vraag niet storend vond, was professor Zakai zelf, die hem van over de lessenaar geamuseerd aankeek. 'Uw naam, meneer?'

'Etan. Etan Green.'

'De enige manier om iets te weten, is door de dood te volgen. De dood leert je alles wat je weten moet. Neem bijvoorbeeld het geval van Henri Molaison, een epilepticus uit Connecticut. In 1953 had een neurochirurg genaamd Scoville de focus van de epilepsie in de temporale kwabben in kaart gebracht en Henri Molaison onderging een nieuwe ingreep, waarbij de delen die verantwoordelijk waren voor de ziekte, waaronder de hippocampus, werden weggenomen. Weet u wat er daarna gebeurde?'

'Hij stierf?'

'Ja en nee. Henri Molaison ging niet dood, want hij kwam bij uit de operatie en leefde verder. Maar in een ander opzicht was Henri Molaison wel dood, want zodra hij

uit de operatie ontwaakte, bleek hij niet in staat om ook maar een enkele nieuwe herinnering op te slaan. Hij kon niet verliefd worden, geen wrok koesteren of langer dan twee minuten een nieuw idee hebben. Want na die twee minuten was de reden voor zijn liefde of zijn wrok, of het nieuwe idee simpelweg uit zijn geheugen verdwenen. Hij was zevenentwintig toen hij de operatie onderging en ook al was hij tweeëntachtig toen hij overleed, toch bleef hij al die tijd een zeventwintigjarige. Zie je, Etan, pas nadat ze de hippocampus hadden weggenomen, ontdekten ze dat die in feite verantwoordelijk is voor het coderen van herinneringen voor de lange termijn. We moeten wachten tot iets kapotgaat voordat we kunnen begrijpen met welke functie het voorheen verbonden was. Dat vormt eigenlijk de basis van hersenonderzoek – je kunt niet zomaar stukken uit de hersenen van mensen verwijderen en checken wat er gebeurt, je wacht tot het toeval het voor je laat gebeuren. En dan, als een zwerm aaseters, vallen de wetenschappers aan op wat er overblijft nadat het toeval zijn ding gedaan heeft, en proberen daar te geraken waar jij zo naar verlangt: bij het weten.'

Was hij daar, in die collegezaal, gepaaid? Wist professor Zakai toen al dat die ijverige, gefascineerde student hem overal als een trouw hondje zou volgen? Terwijl hij zijn doktersjas aandeed, moest Etan grinniken om zijn eigen naïviteit. Hij, die niet in God geloofde en zelfs als kind al weigerde zich te laten meevoeren door elk verhaal waarin ook maar een greintje bovennatuurlijks voorkwam, had van zijn docent een wandelende godheid gemaakt. En toen diens trouwe viervoeter weigerde dood te liggen, doof, stom en blind te zijn, kreeg hij de toorn van de wandelende godheid over zich uitgestort en werd hij uit het Tel Avivse paradijs

verbannen naar deze woestijn, naar het Soroka.

'Dokter Green?'

De jonge verpleegster kwam bij hem staan en deed verslag van de gebeurtenissen van die nacht. Hij luisterde met gepaste aandacht en draaide zich om om een kop koffie te maken. Terwijl hij door de gang liep, keek hij vluchtig naar de gezichten van de patiënten: een jonge vrouw verstikt in stille tranen. Een Rus van middelbare leeftijd die probeert een sudoku in te vullen, maar zijn hand beeft. Vier leden van een bedoeïenenfamilie kijken glazig naar de televisie die van bovenaf observeert. Etan laat zijn blik naar het televisiescherm glijden – een jachtluipaard dat vastbesloten op de laatste restanten vlees kauwt van wat eens, als we op de commentaarstem moeten vertrouwen, een rode vos was. Dus zo zit het, het feit dat al het leven gedoemd is tot sterven – iets wat in de gangen van het ziekenhuis niet genoemd mag worden – kan wel ongestoord gezegd worden op een televisiescherm. Maar als dokter Etan Green door de betonnen jungle liep die het Soroka heette en zonder omhaal over de dood sprak, zouden de patiënten helemaal gek worden. Huilen, schreeuwen, het medische team aanvliegen. Ontelbare keren had hij een opgewonden cliënt hen 'engelen in het wit' horen noemen. En hoewel hij wist dat er geen engelen onder de witte jassen scholen, maar mensen van vlees en bloed, was het een kniesoor die daarop lette. Als mensen engelen nodig hadden, wie was hij om hun die te ontzeggen? Het was lood om oud ijzer als de barmhartige verpleegster ternauwernood een aanklacht wegens nalatigheid overleefde omdat ze het medicijn bedoeld voor de droge keel van de ene patiënt in de droge keel van een andere goot. Ook engelen maakten soms een foutje, zeker als ze al drieëntwintig uur op de been waren. Etan wist dat